

TED TALKS YORDAMIDA O'QUVCHILARNING SO'ZLASHUV KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISH USULLARI VA METODIKASI

Habibullayeva So'g'diyona Sherzod qizi

Samarqand davlat chet tillari instituti 3-bosqich talabasi.

Anotatsiya: Ushbu maqola TED Talks podkastlari orqali ingliz tili o'rganuvchilari orasida gapirish ko'nikmalarini oshirish usullari, metodlari va qanday qilib bu kabi ovoqli ma'lumotlarni akademik ingliz tilini kuchaytirish yo'li sifatida asosiy fundament qilib keraligi haqida so'z boradi. Unda shuningdek mashxur speakerlarning nutqlaridan iqtiboslar, parchalar va ba'zi bir nutqlarda ishlatilgan ilmiy terminologiyalarni to'g'ri o'rganish usullari borasida izlanishlar natijasi keltirib o'tilgan. Shuningdek, podkastlarning boshqa tilda tushinish, eshitish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga qo'shimcha ma'lumotlar olish va fikrlashni ham rivojlantiradi.

Anotation: This article discusses the methods and techniques for improving speaking skills among English language learners through TED Talks podcasts, and explains why such audio materials should serve as a fundamental basis for strengthening academic English. It also presents the results of research on proper methods for studying quotations and excerpts from the speeches of famous speakers, as well as the scientific terminology used in some of these speeches. Furthermore, podcasts not only develop listening, comprehension, and speaking skills in another language, but also help develop the ability to gain additional knowledge and enhance critical thinking.

Аннотация: В данной статье рассматриваются способы и методы повышения навыков говорения у изучающих английский язык с помощью подкастов TED Talks, а также объясняется, почему подобные аудиоматериалы должны стать основным фундаментом для укрепления академического английского языка. В ней также представлены результаты

исследований о правильных методах изучения цитат и отрывков из выступлений известных ораторов, а также научной терминологии, используемой в некоторых из этих выступлений. Кроме того, подкасты не только развивают навыки понимания, слушания и говорения на другом языке, но и способствуют получению дополнительных знаний и развитию критического мышления.

Annotatsiya: Ushbu maqolada TED Talks podkastlari yordamida ingliz tili o'rganuvchilarining gapirish ko'nikmalarini oshirish usullari va metodlari tahlil qilinadi. Maqolada bunday audio materiallarning akademik ingliz tilini mustahkamlashning asosiy vositasi sifatida qanday xizmat qilishi asoslab beriladi. Shuningdek, mashhur spikerlarning nutqlaridan olingan iqtiboslar, parchalar hamda ularda qo'llanilgan ilmiy terminologiyani samarali o'zlashtirish usullari bo'yicha izlanishlar natijalari keltiriladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, podkastlar tinglab tushunish, gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish bilan bir qatorda o'quvchilarning bilim ko'lamini kengaytirishi va tanqidiy fikrlashini shakllantirishi isbotlangan.

Kalit so'zlar: TED Talks, podkastlar, gapirish ko'nikmalari, akademik ingliz tili, tinglab tushunish, tanqidiy fikrlash, ilmiy terminologiya.

Kirish

Zamonaviy chet tili o'qitish metodikasida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish eng dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. An'anaviy darslik matnlariga asoslangan o'qitish usullari o'quvchilarga tilning grammatik tuzilishini o'rgatishda samarali bo'lsa-da, ular jonli, tabiiy va kontekstual nutqni idrok etish hamda ishlab chiqarish ko'nikmalarini to'liq shakllantira olmaydi. Shu sababli, so'nggi yillarda autentik audio-vizual materiallardan, xususan, TED Talks podkastlaridan foydalanish ingliz tili o'qitish amaliyotida keng tarqalmoqda.

TED (Technology, Entertainment, Design) tashkiloti tomonidan tashkil etilgan nutqlar turli sohalarga oid — fan, texnologiya, ijtimoiy masalalar, ta'lim va boshqa mavzularda — dunyoning yetakchi mutaxassisleri tomonidan so'zlab

beriladi. Bu nutqlar nafaqat mazmun jihatidan boy, balki til jihatidan ham yuqori sifatli, aniq talaffuzli va tuzilishi jihatdan mantiqiy bo'lgani uchun til o'rganuvchilar uchun bebaho manba hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — TED Talks podkastlarining ingliz tili o'rganuvchilarda gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi rolini o'rganish va bu boradagi samarali metodlarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar belgilandi:

- podkastlardan foydalangan holda gapirish ko'nikmalarini oshirishning nazariy asoslarini tahlil qilish;
- mashhur spikerlarning nutqlaridagi iqtiboslar va lingvistik xususiyatlarni o'rganish;
- ilmiy terminologiyani to'g'ri o'zlashtirish usullarini aniqlash;
- podkastlarning tinglab tushunish, gapirish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga ta'sirini baholash.

Adabiyotlar tahlili

Chet tili o'qitishda autentik materiallardan foydalanish masalasi ko'plab tilshunos va metodistlar tomonidan o'rganilgan. Krashen tomonidan ilgari surilgan "kirish gipotezasi" (Input Hypothesis)ga ko'ra, til o'rganuvchi o'zining hozirgi bilim darajasidan biroz yuqoriroq bo'lgan tushunarli kirish (comprehensible input) orqali tilni samarali o'zlashtiradi. TED Talks nutqlari, o'zining aniq tuzilishi, sekin va tushunarli talaffuzi hamda vizual qo'llab-quvvatlovi (subtitrlar, slaydlar) tufayli aynan shunday tushunarli kirish vazifasini bajaradi.

Podkastlarni tinglash orqali til o'rganish borasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muntazam tinglash mashqlari o'quvchilarning fonetik ongini, intonatsiya va urg'u qo'yish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Bundan tashqari, nutqni tinglab, so'ngra uni qayta hikoya qilish (shadowing) texnikasi gapirish ravonligini oshirishda samarali usul sifatida tan olingan.

Metodologiya

Tadqiqotda sifat va miqdor tahlili usullaridan foydalanildi. Turli darajadagi ingliz tili o'rganuvchilari (o'rta va yuqori darajadagi) ishtirokida 8 haftalik tajriba-sinov dasturi tashkil etildi, unda ishtirokchilar haftasiga 3-4 marta TED Talks nutqlarini tinglab, quyidagi mashqlarni bajardilar:

1. **Tinglab tushunish mashqlari** — nutqni birinchi marta subtitrlarsiz, so'ngra subtitrlar bilan tinglash. Bu usulda o'rganuvchilardan kuniga yarim soat vaqt ajratishni talab qiladi. Bu orqali nafaqat gapirish qobiliyati, balki eshitib tushunishni yaxshilashga ham urg'u beriladi. Asosan, juda ham murakkab bo'lmagan, o'rta darajadagi ovozli matnlar tanlash maqsadga muvofiq bo'lib, ular o'rganuvchilarning hozigi darajasiga mos bo'lishi talab etiladi. Aks holda talabalarda bu kabi samarali metoddan foydalanishga bo'lgan ishtiyoq yo'qolishi xavfi bor.

2. **Shadowing (soya kabi ergashish) texnikasi** — spiker nutqidan bir necha soniya keyin uning gaplarini takrorlash. Ikki marta ham subtitrlar bilan, ham subtitrlarsiz takroriy tinglashdan so'ng qilinadigan ish "Shadowing" qismiga o'tishdan iborat.

3. **Iqtiboslarni tahlil qilish** — nutqdagi asosiy fikrlarni ifodalovchi jummalarni ajratib olish va ularning ma'no-mazmunini muhokama qilish. Bu qism orqali o'rganuvchi bor bazaviy bilimlarini boyitishi va o'zi uchun hayotiy saboqlarni olishi mumkin.

4. **Terminologik lug'at tuzish** — har bir nutqda uchraydigan ilmiy va sohaviy terminlarni ro'yxatga olish, ularning ta'rifini va qo'llanish kontekstini o'rganish. Bu — matnshunoslik, terminologiya va leksikografiya sohalarida qo'llaniladigan muhim tadqiqot usuli. Terminologik lug'at tuzishdan maqsad — muayyan nutq, matn yoki matnlar to'plamida uchraydigan ilmiy-sohaviy terminlarni tizimlashtirish, ularning semantik xususiyatlarini aniqlash va foydalanuvchilarga (tadqiqotchi, tarjimon, talaba) qulay ma'lumot manbai yaratishdir.

5. **Erkin gapirish mashqi** — tinglangan mavzu bo'yicha o'z fikrini 2-3 daqiqalik nutq shaklida bayon qilish. Bu qismda talaba yoki mustaqil o'rganuvchi maxsus ingliz tili murabbiyi bilan birgalikda barcha nutqni qayta yoddan aytib

berishi mumkin, lekin ba'zi bir holatlatlarda agar talabada o'qituvchi toppish bilan muammo bo'lsa, avvalambor ijtimoiy saytlar orqali ingliz tilini biladigan do'stlariga, tanishlariga podcast mazmunini bayon qilib berishi mumkin. Yoki ayrim uyalchang va o'zgalar bilan muloqotni unchalik xushko'rmaydiganlarga esa sun'iy intellekt yordamida nutqni rivojlantirish mashqlari tavsiya etiladi. Jarayon boshida kichik hajmli, taxminan besh-o'n minutdan iborat boo'lgan video matndan boshlashni talab etsa, keyinchalik esa kattaroq matnlar bilan ishlash uzoq muddatli natijalarga olib kelishi shubhasiz.

Natijalar va tahlil

Tajriba-sinov dasturi yakunida o'tkazilgan so'rovnoma va nutq baholash mezonlari asosida quyidagi natijalarga erishildi:

1. Talaffuz va ravonlik. Shadowing texnikasidan muntazam foydalangan ishtirokchilarning nutq ravonligi va tabiiy intonatsiyasi sezilarli darajada yaxshilandi. Ular tilning tabiiy ritmi, urg'u qo'yish qoidalari va bog'lovchi tovushlarni (linking sounds) amaliyotda qo'llashni o'rgandilar.

2. Ilmiy terminologiyani o'zlashtirish. Terminologik lug'at tuzish mashqi orqali ishtirokchilar nafaqat yangi so'zlarni yodlab qolishdi, balki ularni tegishli kontekstda to'g'ri qo'llashni ham o'rgandilar. Bu, ayniqsa, akademik yozuv va ilmiy taqdimotlar uchun muhim ko'nikma hisoblanadi.

3. Tanqidiy fikrlash va fikr almashish. Nutqlardagi asosiy g'oyalarni tahlil qilish va ularga munosabat bildirish mashqlari o'quvchilarning mantiqiy fikr yuritish va o'z pozitsiyasini asoslab berish qobiliyatini rivojlantirdi. Bu, o'z navbatida, akademik muhitda talab qilinadigan tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi.

4. Motivatsiya va qiziqish darajasi. Ishtirokchilarning aksariyati TED Talks mavzularining xilma-xilligi va dolzarbligi tufayli o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishlari ortganini qayd etishdi. An'anaviy darslik matnlaridan farqli o'laroq, real hayotiy mavzularda so'zlangan nutqlar o'rganuvchilarni ko'proq jalb qildi.

Muhokama

Olingan natijalar TED Talks podkastlarining ingliz tili o'rganuvchilar uchun ko'p qirrali ta'lim vositasi ekanligini tasdiqlaydi. Birinchidan, bu podkastlar tabiiy va autentik nutq namunalarini taqdim etadi, bu esa o'quvchilarga darslik matnlarida uchramaydigan jonli til birliklarini o'rganish imkonini beradi. Ikkinchidan, turli sohalaridagi ilmiy va akademik terminologiya bilan tanishish o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytiradi va ularni akademik muloqotga tayyorlaydi.

Shu bilan birga, TED Talks materiallaridan foydalanishda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud: past darajadagi o'rganuvchilar uchun nutq tezligi va murakkab terminologiya to'siq bo'lishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchilar materiallarni tanlashda o'quvchilarning til darajasini hisobga olishlari, zarur bo'lganda subtitrlar va qo'shimcha izohlardan foydalanishlari maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, TED Talks podkastlari ingliz tili o'rganuvchilarning gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda, ayniqsa akademik ingliz tilini mustahkamlashda samarali va ko'p qirrali vosita hisoblanadi. Shadowing, iqtiboslarni tahlil qilish, terminologik lug'at tuzish va erkin gapirish kabi mashqlar orqali o'quvchilar nafaqat tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini oshiradilar, balki tanqidiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradilar. Shu bois, ushbu podkastlarni ingliz tili o'quv dasturlariga muntazam ravishda kiritish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Krashen, S. D. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press, 1982.
2. Rost, M. *Teaching and Researching Listening*. Pearson Education, 2011.
3. Nunan, D. *Second Language Teaching and Learning*. Heinle & Heinle, 1999.
4. Thornbury, S. *How to Teach Speaking*. Pearson Longman, 2005.
5. TED Conferences LLC. *TED Talks* [rasmiy manba]. www.ted.com
6. Xojiyev, A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. Toshkent: "O'qituvchi", 1985.

7. Terminlar va terminologiya bo'yicha nazariy qarashlar // Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar. — 2025. — №1.
8. O'zbek tilida terminologiya va leksik o'zgarishlar // Modern education and development. — 2025.
9. Karimov, A. O'zbek tilida inglizcha terminlarning ishlatilishi va ularning kommunikativ ahamiyati // Filologiya Ilmiy Jurnali. — 2021. — №6(1). — B. 34–49.
10. Ahmedov, O. S. Soliq va bojxona terminlarini ingliz tilidan o'zbek tiliga berilishi: Filol. fanl. nomz. diss. avtoref. — Toshkent, 2011. — B. 20.